

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ

К. пед. н. Коломієць С. С.,
Гурсьва Л. В.

Україна, Київ, НТУУ «КПІ»

Abstract: *The article deals with the relevant questions concerning the modern trends in control and assessment of translation and interpreting training. The authors analyzed the approaches to the issue of control in the learning process, the lack of fundamental empirical research of a translator / interpreter competence, productivity and the quality evaluation system in translation and interpreting, as well as the lack of fundamental works aimed at the development of the quality control system in translation. For this reason, the issue of control in translation and interpreting training is important and presents great theoretical and practical interest. The concepts of objects, methods and results of assessment and testing are described in the article. The control in teaching translation is regarded not only as the identification of learning results, but mainly as a way of learning, which makes it a component of practice. The article also addresses the issues required to improve the control system and to create the reliable assessment and testing system. The issues of translation competence and complex translation skills, the necessity to use authentic texts while creating a system of exercises is discussed. The assessment and testing of the translation and interpreting practice, which is a highly complex activity, requires the involvement of not only practicing interpreters and foreign language teachers but also scientists who studying the issue. The analysis of different types of translation/interpreting and the test development to monitor the formation of professional skills of future translators and interpreters are the prospects for further research.*

Keywords: *control in translation and interpreting, assessment and testing, testing system, quality control system, monitoring.*

В умовах прискорення процесів глобалізації та прагнення України інтегруватися до європейського простору та європейської системи навчання покращується рівень міжнародної співпраці. У результаті цього, потреба суспільства в якісному перекладі постійно зростає. Природним чином у суспільстві формується соціальне замовлення на підготовку висококваліфікованих перекладачів та підвищуються вимоги до якості контролю у вітчизняних ВНЗ.

Багато провідних дослідників [1; 2; 3; 4] присвятили свої роботи питанням методики викладання перекладу та теоретичним засадам, але питання контролю у перекладі залишається нерозкритим. Про наявність значного обсягу невирішених проблем контролю у навчанні перекладу свідчить відсутність фундаментальних емпіричних досліджень компетенцій і продуктивності перекладача/глумача та системи оцінки якості перекладу [5]. Крім того, не тільки в Україні, але й на міжнародному просторі майже не існує загальних систем оцінювання, програм сертифікації та стандартів [6]. Саме тому питання контролю у перекладі є актуальним та представляє великий теоретичний і практичний інтерес.

Майже повна відсутність фундаментальних праць, спрямованих на розробку системи контролю у перекладі пояснюється наступними факторами. Переклад характеризується і як процес створення тексту перекладу, і як результат цього процесу, тобто, переклад є багатовимірним і досить складним явищем. Саме тому було небагато спроб достовірно і певно виміряти та проконтролювати перекладацьку компетентність / здібність.

Загалом, якість перекладу залежить від ступеня сформованості певних складових фахової компетенції перекладача, здатності аналізувати, його фонових знань, обсяг і структура яких має наближатися до відповідних характеристик освічених носіїв мови, та особистого досвіду. Таким чином, створення обґрунтованої системи контролю у процесі навчання письмового та усного перекладу, та, зокрема, надійної системи тестування, має першорядне значення.

Контроль у процесі навчання перекладу розглядається не тільки як виявлення результатів навчання, але, головним чином, як спосіб навчання, що становить один з компонентів практики. Тому доречно буде називати його «навчальним» контролем. Враховуючі важливість контролю в навчальному процесі, це питання потребує більш глибокого аналізу.

Основними недоліками робіт, виконаних у цьому напрямку можна вважати односторонність контролю, перебільшення значення письмових форм контролю і недостатня чіткість в роботі над помилками [7]. Отже, для подальшого вдосконалення системи контролю необхідно вирішити наступні проблеми [8]:

- Які об'єкти та аспекти перекладацької діяльності необхідно оцінювати?
- Які критерії, методи оцінювання та прийоми контролю необхідно розробити?
- Як організувати облік і реалізацію результатів контролю?

Деякі автори методичних робіт вважають, що *об'єкти контролю* повинні бути повністю ідентичні об'єктам засвоєння в кожен даний момент навчання [7]. Це означає, що на етапі тренування, важливими питаннями для контролю у процесі навчання буде оволодіння окремими перекладацькими труднощами або їх певними комбінаціями. Це може бути оволодіння еквівалентами нових термінів і словосполучень, штампів, використання певних граматичних конструкцій, стилістичне вживання того чи іншого слова або навик сприйняття обмеженого матеріалу, навик перемикавання, оперативна пам'ять, навик оформлення переказу тощо. Це означає, що на етапі тренування контролюється як володіння конкретним лексичним і граматичним матеріалом, так і рівень розвитку навичок використання цього матеріалу.

На етапі власне перекладу основними об'єктами контролю будуть складні перекладацькі вміння. Однак звідси не випливає, що не потрібно брати до уваги володіння конкретним лексико-граматичним матеріалом і рівень розвитку різних перекладацьких навичок. Їх можна вважати додатковими об'єктами контролю на даному етапі навчання [7].

Відповідно до прийнятих критеріїв та об'єктів контролю, які повністю ідентичні об'єктам засвоєння в кожен даний момент, *методом контролю* можна вважати будь-яку вправу. Іншими словами, система контролю повинна бути нерозривно пов'язана з системою вправ і є компонентом цієї системи.

Згідно з такою системою процес контролю та процес навчання йдуть разом, при цьому забезпечується перевірка навичок і вмінь усного перекладу усними формами контролю, а навичок і вмінь письмового перекладу - письмовими формами контролю. Також необхідно підкреслити важливість поєднання усної та письмової форм контролю, оскільки такий комбінований контроль дає найбільш об'єктивні результати перевірки.

Оскільки під контролем ми розуміємо спосіб навчання, який є невід'ємним компонентом практики, його *результати* необхідно ретельно враховувати і використовувати в навчальному процесі. У результаті контролю в процесі навчання легко визначити недоробки, які можна виявити, проаналізувавши допущені студентами помилки. Ці помилки слід ретельно вивчати, щоб визначити їх природу, причини, стійкість і типовість [7].

При цьому вказується [7], що помилки допомагають виявити, яка область незадовільно відпрацьована і на що потрібно звернути увагу в подальшій навчальній роботі. Причина помилки показує, що конкретно потрібно усунути, щоб подібної помилки не повторювалося. Стійкість помилки попереджає викладача про те, що раніше прийнятих заходів виявилось недостатньо і необхідна більш серйозна робота з усунення даної помилки. Типовість помилки показує, чи потрібно працювати з її усунення з усією групою, з частиною групи або з окремими студентами.

Після того, як помилки проаналізовані, необхідно організувати роботу над їх виправленням. Нажаль, вправи для усунення помилок майже ніколи не включаються у систему тестів. Таким чином, важливо також додавати в загальну систему вправ тести, які б допомагали визначити матеріал, що треба доопрацювати. Такі вправи повинні, за можливістю, проводитися вдома з подальшим контролем в аудиторії або із застосуванням засобів дистанційного навчання. Вправи для усунення помилок повинні бути ретельно розроблені та пояснені, щоб студенти могли виконувати їх, користуючись різними прийомами самоконтролю.

Для того, щоб розробити певну систему вправ, яка допоможе оцінити здатність перекладати на професійному рівні, необхідно визначити, що є перекладацькою компетенцією. Л.М. Черноватий [9] вважає, що перекладацька компетенція включає знання загальних принципів перекладу, навички та вміння його здійснення, а також інструментальну та дослідницьку, або пошукову субкомпетенцію. Американська асоціація перекладачів (АТА) [10] визначає перекладацьку компетентність як суму трьох елементів: (1) розуміння тексту оригіналу; (2) володіння засобами перекладу; і (3) навички письма мовою перекладу. Деякі експерти [5; 8; 9] стверджують, що перекладацька компетентність містить різні компоненти, які включають передачу змістової складової тексту, соціокультурну та соціолінгвістичну доцільність, ситуаційну адекватність, передачу стилю і зв'язність та граматику, але не обмежується цим. Ці компоненти є основними складовими при визначенні здатності перекладу, і вони мають важливе значення для розробки системи контролю у навчанні перекладу, який являє собою надзвичайно складну діяльність, що включає багато різних областей знань і навичок. Тому, визначення перекладацької компетентності є непростим завданням. Це «динамічний процес, а також людська та соціальна поведінка» [11], що виникає в результаті досвіду, навчання і впливу зворотного зв'язку перекладача та замовника [12, 11].

Ще один важливий аспект контролю у навчанні перекладу – автентичність тесту. Автентичність у даному контексті означає, що завдання у тесті схожі на реальну ситуацію, з якою зіткнеться майбутній перекладач. Важливо, щоб тестові завдання були якомога більш реалістичними, щоб людина, яка навчається, відчувала тісний зв'язок між роботою над тестом і роботою у реальній ситуації в обраній предметній області. Якщо тестові завдання відірвані від ситуацій, в яких майбутні перекладачі будуть використовувати набуту перекладацьку компетентність, результати не будуть відображати здатність виконувати переклад на практиці [13]. Таким чином, важливо, щоб цільова ситуація, в якій може опинитись майбутній перекладач, була точно змодельована, і щоб тестові завдання відображали таку ситуацію якомога чіткіше. Така побудова вправ являє собою досить складне завдання, оскільки навіть практикуючі перекладачі, яких необхідно залучати до розробки тестів для навчання перекладу, часто не бачать усіх аспектів реальної ситуації, бо зазвичай роблять переклад автоматично, і тому несвідомо [14]. Тому, для роботи над практичним створенням ефективної універсальної системи контролю у процесі перекладу необхідно залучати як перекладачів і викладачів іноземних мов, так і науковців, які досліджують зазначену проблему.

Слід також підкреслити, що між тренуванням, власне перекладом і навчальним контролем не можна проводити чітких меж. Вони взаємно пов'язані, проводяться на одному і тому ж матеріалі, в рамках одних і тих же тем, базуючись на єдиній системі вправ.

У підсумку зазначимо, що місце, яке займає контроль у процесі навчання потребує уточнення та визначення, оскільки для цього необхідне спеціальне дослідження та експериментальна перевірка. Об'єкти контролю ідентичні об'єктам засвоєння знань у процесі навчання перекладу. Критерії, методи та прийоми контролю потребують подальшого дослідження. Вивчення питання контролю перекладу, що являє собою надзвичайно складну діяльність, потребує залучення не тільки перекладачів-практиків та викладачів іноземної мови, але й науковців, які займаються вивченням даної проблеми. Перспективою подальшого дослідження вважаємо аналіз критеріїв для різних видів перекладу і у розробці тестових завдань для контролю сформованості професійних умінь у майбутніх перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. - М.: ЭТС. - 2002.- 424 с.
2. Алексеева И. С. Введение в переводоведение: учеб. пособие для филолог. и лингвист. фак. вузов / И.С. Алексеева. – М.: Академия; СПб.: Филол. фак. СПбГУ, 2004. – 325с.
3. Латышев Л.К., Провоторов В.И. Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе. – 2-е изд.– М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.
4. Нелюбин Л.Л. Лингвостилистика современного английского языка: учеб. пособие / Л.Л. Нелюбин. – 4-е изд., перераб. и доп. –М.: Флинта : Наука, 2007. –128 с.
5. Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies [electronic resource]: a call for dialogue between research and practice / edited by Claudia V. Angelelli, Holly E. Jacobson. Publisher: Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Pub., 2009.
6. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>
7. Нелюбин Л. Л. Переводоведческая лингводидактика: Учебно-методическое пособие / Л.Л. Нелюбин, Е.Г. Князева. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Флинта: Наука, 2009. - 320 с.
8. Cohen, Andrew. 1994. Assessing Language Ability in the Classroom. 2nd edition. Boston: Heinle & Heinle Publishers. pp. 11-48.
9. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності : Підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л.М.Черноватий. — Вінниця : Нова Книга, 2013. — 376 с.
10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.atanet.org/certification/aboutcert_overview.php
11. Cao, Deborah. 1996. “On Translation Language Competence.” Babel 42 (4): 231–238
12. Neubert, Albert. 2000. “Competence in Language, in Languages and in Translation.” In Developing Translation Competence, 3–18
13. Bachman, Lyle and Palmer, Adrian. 1996. Language Testing in Practice. Oxford: Oxford University Press – p. 304
14. Toury, Gideon. 1995. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins – p. 204